

SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ, GÖÇMENLER VE SOSYAL UYUM ÇALIŞMALARI: FARKLI ÜLKE ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME¹

Dr. Ali Artam AYYILDIZ
Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölümü
aliayyildiz@hacettepe.edu.tr

0000-0002-3854-4906

Prof. Dr. Kasım KARATAŞ
Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölümü
kkaratas@hacettepe.edu.tr

0000-0002-4817-9981

ÖZ

Göç ile ilgili alan yazına göz atıldığı zaman göçmenlerin yeni geldikleri ülkelerde sosyal uyumlarının sağlanabilmesinde kamu kuruluşlarının yanı sıra sivil toplum örgütlerinin(STÖ) de çok önemli işlevler üstlendikleri dikkat çekmektedir. Birbirinden farklı yaşam tarzı, inanç, sosyo-ekonomik kaynak ve değere sahip bireylerin veya grupların toplumsal yaşama ve onun tüm alanlarına eşit bir şekilde erişim olanağına sahip olduklarında ve bu durum sayesinde çatışma ortamı olmadan insanların bir arada yaşamaları sağlandığında sosyal uyumun var olduğundan söz edilebilecektir. Bu süreç hem ev sahibi toplumun hem de göçmenlerin dâhil olduğu iki yönlü bir durum olarak betimlenmektedir. Birçok ülkede sivil toplum örgütlerinin göçmen entegrasyonunun sağlanabilmesinde uzun bir geçmişi olduğu ve sahip oldukları bu rolün öneminin giderek arttığı bildirilmektedir. STÖ'lerin giderek göçmenlerin sahip oldukları farklı sorunların çözümünün sağlanabilmesinde uzmanlaştıkları ve daha etkili bir hale geldikleri vurgulanmaktadır. Bu çalışmada kendilerine has farklı özellikler gösteren İtalya, Portekiz ve İspanya gibi Güney Avrupa ülkeleri ile İrlanda, Hollanda ve Amerika Birleşik Devletleri gibi Batı demokrasilerinin yanı sıra kıtalararası konumu itibarıyla özgün bir örnek oluşturan Türkiye üzerinden, sosyal uyum kuramları ışığında, farklı ülke örnekleri üzerinden, göçmenlerin yeni geldikleri ülkelere sosyal uyumlarının sağlanması ve yaşamlarını daha rahat bir şekilde sürdürebilmeleri için sivil toplum örgütlerinin yürüttükleri etkinliklere bir bakış sağlayabilmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum Örgütleri, Göçmenler, Sosyal Uyum, Entegrasyon

NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS, MIGRANTS AND SOCIAL COHESION ACTIVITIES: AN EVALUATION OVER EXAMPLES OF DIFFERENT COUNTRIES

ABSTRACT

When we look at the literature it draws attention that non-governmental organizations play a very important role besides governmental institutions on creating social cohesion of migrants to the newly arrived country. It is mentioned that if individuals and groups who have different cultures, values, life styles and economic resources have open and equal access opportunities to the all areas of social life and live together without a conflict than we can discuss about the existence of a social cohesion. It is notified that non-governmental organizations have a long-standing background in the creation of migrant integration and their role in this subject is gradually developing. It is also mentioned that non-governmental organizations gradually becoming more specialized in their service areas and in this context, they are becoming stronger and more influential. This study aims to examine the role of non-governmental organizations in supporting the social integration of migrants and helping them adapt more comfortably to their new environments. It focuses on diverse country examples. Southern European nations like Italy, Portugal, Spain and Western democracies such as Ireland, the Netherlands, and the United States and Turkey, which offers a unique case due to its intercontinental position through the lens of social cohesion theories.

Keywords: Non-Governmental Organizations, Migrants, Social Cohesion, Integration

Geliş Tarihi/Received: 18.01.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 06.09.2025

Yayın Tarihi/Printed Date: 30.06.2025

Kaynak Gösterme: Ayyıldız, A.A. ve Karataş, K.(2025). "Sivil toplum örgütleri,göçmenler ve sosyal uyum çalışmaları:farklı ülke örnekleri üzerinden bir değerlendirme". *İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2) 681-696.

¹ Bu derleme çalışması Ali Artam Ayyıldız'ın Prof.Dr. Kasım Karataş danışmanlığında hazırladığı doktora tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Göçmenlerin yeni geldikleri topluma sosyal uyumlarının sağlanabilmesi ev sahibi ülke vatandaşlarını da içeren iki yönlü bir süreç olarak ele alınmaktadır. Toplumdaki farklı gruplar arasında sosyal uyumun sağlanabilmesinde sivil toplum örgütleri (STÖ) önemli bir “katalizör” işlevi görmektedir. Karşılıklı uyumun sağlanabilmesinde hem ulusal ölçekte hem de uluslararası ölçekte çalışan sivil toplum örgütlerinin gerçekleştirdiği etkinliklerin olumlu katkıları olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, sivil toplum örgütü ve sosyal uyum kavramları ışığında, göç alanında etkinlik gösteren STÖ’lerin sosyal uyum sürecinin gelişimine olan katkılarını, İtalya, Portekiz ve İspanya gibi Güney Avrupa ülkeleri ile İrlanda, Hollanda ve Amerika Birleşik Devletleri gibi Batı demokrasilerinin yanı sıra kıtalararası konumu itibarıyla özgün bir örnek oluşturan Türkiye üzerinden karşılaştırmalı olarak incelemektir. Bu bağlamda söz konusu ülkelerdeki STÖ’lerin devletle olan ilişkileri ve göç politikalarındaki etkinliklerini değerlendirmektir. Güney Avrupa ülkeleri, yalnızca edilgen biçimde göç alan yerler değil, küresel göç dinamiklerinin şekillenmesinde etkin roller üstlenen aktörlerdir. Bu ülkelerin coğrafi konumları, tarihsel geçmişleri ve sosyo-politik özellikleri dikkate alındığında, onlar uluslararası göçün incelenmesi ve yönetimi açısından önemli bulunmaktadır (Miranda ve Perez-Carames, 2023). Batı demokrasileri küresel göç rotalarında yalnızca ekonomik cazibeleri ve siyasi istikrarı nedeniyle değil, aynı zamanda uluslararası göç yönetimi normlarını ve politikalarını şekillendirmeleriyle de merkezi bir rol oynamaktadır. Bu ülkelerin göç politikaları çoğu zaman küresel ölçekte örnek olarak ele alınmaktadır. Ancak Batılı bağlamlarla sınırlı kalmanın yetersiz olduğu ve daha kapsayıcı, küresel bir bakış açısının geliştirilmesi gerektiği de ifade edilmektedir (Natter, 2018). Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesişim noktasında yer alan Türkiye ise, tarihsel süreç içerisinde göç hareketlerinin merkezi güzergâhlarından biri olmuştur. Bu stratejik konum, Türkiye’yi hem göçmenler için geçiş yolu olarak kullanılan bir transit ülke hem de kalıcı yerleşim arayışındaki bireyler için cazip bir hedef ülke konumuyla üzerinde çalışılması gereken bir ülke haline getirmiştir (Karataş ve Ayyıldız, 2021).

Bu çalışmada, sosyal uyum kuramları ışığında, farklı ülke örnekleri üzerinden, göçmenlerin yeni geldikleri ülkelere sosyal uyumlarının sağlanması ve yaşamlarını daha rahat bir şekilde sürdürebilmeleri için sivil toplum örgütlerinin yürüttükleri etkinliklere bir bakış sağlayabilmek amaçlanmıştır.

1. Sivil Toplum Örgütleri ve Göçmenler

Devletin müdahalesi dışında kalacak bir şekilde insanların etkinlikte bulundukları bir alan olan sivil toplumun temel unsurları kooperatifler, dernekler, kitle iletişim araçları ve sendikalar. Sivil toplum örgütleri, özgürlüklerin ve insan haklarının gerçekleşebilmesinde sadece “savunma yapan” oluşumlar değil; aynı zamanda doğrudan sorumluluk üstlenerek özgürlüklerin ve hakların güvence altına alınıp gerçekleştirilmesinde pay sahibi olan oluşumlardır. Özgürlükler ve haklar aktif bir katılımın sağlanmasıyla gerçekleşebilir ve bu katılımın gerçekleştirilmesi farklı sivil oluşumlarla (vakıflar, dernekler, inisiyatif kümeleri, vb.) ve farklı araçlarla gerçekleştirilebilir. Demokratik ve sivil bir yapıda örgütlenmesini sağlayamamış bir toplum, sağlıklı bir işlevsellik ortaya koyamaz. Böyle bir toplumda işler ne kadar iyiye gidiyor gibi gözükse de çoğunlukla bu durumun tersi gerçekleşir (Tanör, 1991, 38-41).

Birleşmiş Milletlerin 1945 yılındaki kuruluşu ile birlikte sivil toplum örgütleri terimi daha yaygın bir şekilde kullanılmaya başlamıştır. Bu yaygın kullanımın sebebi Birleşmiş Milletler Antlaşmasında mevcut olan uluslararası özel organizasyonlar ve hükümetler arası örgütlerin belirtilmesi gereksiniminin ortaya çıkmasıdır. Her türden özel kuruluş Birleşmiş Milletler bünyesinde sivil toplum örgütü olarak tanımlanmaktadır. Sivil toplum örgütünün üzerinde fikir birliğine varılmış herhangi bir tanımlama olmasa da farklı zamanlarda tanımlamalar yapılmıştır. Bununla birlikte, sivil toplum örgütlerinin bazı yapısal özellikler taşıdıkları göze çarpmaktadır. STÖ’ler kâr amacı gütmemeli, suç örgütü niteliği taşımamalı ve şiddet eylemlerine karışmamalıdır. Bunun yanı sıra STÖ’ler siyasi bir parti yapısı da taşıyamamalıdır. Sivil toplum örgütlerinin ekonomik çıkar veya kanun dışı bir gelir elde etmenin dışında ortak bir amaç içinde bağımsız ve gönüllü çalışmalar yürütmeleri gerekmektedir (Willets, 2002; Lewis, 2010).

Sivil toplum örgütlerinin etkinlikte bulunma motivasyonları birbirlerinden oldukça farklıdır. Kimi STÖ’lerin etkinlikte bulunma motivasyonları bir kamusal sorumluluktan daha öte insani, vicdani, dinsel ve ahlaksal sebeplere dayanmaktadır. Bu tarz motivasyonlara sahip olan etkinliklerde katılımcıların düşünce ve duyguları daha ön planda olmaktadır. STÖ’ler, üçüncü sektör olarak, günümüzde çevre, insan hakları ve kalkınma gibi kamusal eylemlerin gerekli olduğu alanlarda gittikçe önemli ve görünür hale gelmektedirler. Sivil toplum örgütleri ayrıca farklı konularda araştırmalar yapıp bilgilerin ortaya konulması, politika analizlerinin yapılması, çevresel aktivizm ve kültürlerin korunması gibi geniş bir çerçevede etkinlikte bulunmaktadır. STÖ’ler “gönüllü örgütler” veya “kâr amacı gütmeyen örgütler” gibi farklı adlandırmalarla Alanyazında yer almaktadır. STÖ’lerin adlandırılmasında tarihsel gelişim ve farklı kültürlerin sonucu olarak ülkeler arasında farklılıklar görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri gibi “piyasa değerleri”nin egemen olduğu bir ülkede, ticari bir çıkar beklemeden kamusal yararın sağlanması amacıyla etkinlikte bulunduklarından “kâr amacı gütmeyen kuruluşlar” (nonprofit organizations) olarak da isimlendirilmektedir. Dini değerlere bağlı bir hayırseverlik ve gönüllü etkinlikte bulunma kültürü mevcut olduğundan Birleşik Krallıkta bu türden oluşumların adlandırılması “gönüllü kuruluşlar” (voluntary organizations) biçiminde de yapılmaktadır (Lewis, 2010; Kuruvila, 2015; Ma, 2002).

Geniş bir alanda etkinlikte bulunmalarına karşın sivil toplum örgütlerinin üstlenmiş oldukları roller temel olarak üç alanda görülmektedir: Bunlar katalizörlük, ortaklık ve hizmet sağlama olarak belirtilmektedir. STÖ’lerin hizmet sağlama

etkinliklerinde, gereksinim sahibi insanlara onların yararına olacak şekilde gerekli ürünlerin ve hizmetlerin bir şekilde sunulması hedeflenmektedir. STÖ'lerin etkinlik alanları tarımsal etkinliklerden, mikro finansa, acil yardım durumlarından sağlık alanı ve insan hakları da dâhil olmak üzere geniş bir alana yayılmaktadır. Hizmet sağlayıcılığı rolü STÖ'ler, bağışçılar ve hükümetler tarafından da maddi destekler sağlanarak yürütülmektedir. Katalizörlük rolüne ise STÖ'lerin düşünce geliştirme etkinliklerindeki kolaylaştırıcı ve etkileyici özellikleri örnek verilmektedir (Lewis, 2010). Bunların içine kadınların güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet ile ilgili etkinlikler, topluluk oluşturma, halk tabanlı örgütlenmeler, savunuculuk, lobicilik ve politik süreçleri etkileme etkinlikleri dâhil edilmektedir. Ortaklık rolüne baktığımız zaman ise özel sektör, bağışçılar ve hükümetlerin katıldığı birden çok ortağın dâhil olduğu projelerin oluşturulması ve iş birliğine dayalı sosyal sorumluluk projelerinin gerçekleştirilmesi gibi çalışmalar örnek olarak gösterilebilir. Diğer alanlarla karşılaştırıldığı zaman, sivil toplumun, göç alanındaki etkisinin görece yeni şekillenmeye başladığı belirtilmektedir. Bu gecikmenin sebebi göçün karmaşık bir yapıya sahip olması ve sivil toplum, uluslararası örgütler ile devletler arasında bulunan ilişkiye bağlanmaktadır. Ulusal ve uluslararası yasal standartların geliştirilmesiyle sivil toplumun, sığınmacıların ve göçmenlerin korunmasında önemli roller üstlenmesi beklenmektedir. STÖ'lerin lobicilik etkinliklerinin nasıl yürütüleceğinin planlanmasında, gündemin belirlenmesinde, devlet erkinin uyması gereken zorunluluklara riayet edip etmediklerinin denetlenmesi yanında bilgilerin zamanında ve doğru bir şekilde gerekli yerlere iletilmesinde etkili bir role sahip olduğu bildirilmektedir. Hem yerel düzeyde hem de uluslararası boyutta etkinlikte bulunan STÖ'lerin eşgüdüm halinde daha etkin bir güç haline gelebilecekleri ifade edilmektedir (Thouez, 2003).

Uluslararası göç politikasının şekillenmesinde sivil toplumun üstlendiği rolü inceleyen bir çalışmada, STÖ'lerin uluslararası boyutta gözlemlenen insan hareketliliğinin hem devletler hem de farklı aktörler açısından günümüz şartlarında birincil derecede öneme sahip olduğu söylenmektedir. Küreselleşmenin artan etkisiyle birlikte günümüzde sivil toplumun hizmet ve malların akışına bağlı olarak ticaret, yoksullukla mücadele, çatışma yönetimi, güvenlik, çevre ve sürdürülebilir kalkınma alanlarına dâhil olduğu belirtilmektedir. Son 50 yıl göz önüne alındığında, uluslararası insan hareketliliğinin, istatistiksel olarak ikiye katlandığı ifade edilmektedir. İnsanların daha iyi yaşam koşullarına ulaşabilmek amacıyla düzensiz kanallar vasıtasıyla sınırları aştığı gerçeği, devletlerin ve STÖ'lerin de dâhil olduğu farklı aktörlerin eşgüdüm içinde çalışmasını gerekli kılmaktadır. Uluslararası göç alanında yürütülen etkinliklerde günümüzde devletler ve ilgili farklı aktörlerin dâhil olduğu ortak bir yapıya gereksinim duyulmaktadır (Thouez, 2019).

2. Sosyal Uyum Kavramı ve Göçmenler

Göçmen refahı alanında kullanılmakta olan "entegrasyon" kavramı tam anlamıyla tanımlanabilmesi zor bir terim olarak ifade edilmektedir. Çoğunlukla entegrasyon terimi hem göçmenlerle ilgili yapılan projelerde hedeflenen bir sonuç hem de göçmen politikalarının hedefi olarak adlandırılmakta ve yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bilim ve siyaset alanlarında entegrasyon terimi yaygın olarak kullanılsa da "sosyal uyum" teriminin son dönemlerde daha sık kullanıldığı bildirilmektedir (Schisfer ve Noll, 2017). Entegrasyon ve sosyal uyum terimleri çoğu kez aynı anlama gelecek şekilde birbirlerinin yerine kullanılsalar da yine de sosyal uyum ve entegrasyon terimlerinin tanımlamalarında farklılık bulunmaktadır.

Sosyal uyum kavramının tarihsel süreçte gelişimine bakıldığında, bu kavramın temellerinin, 14. yüzyılda İbn Haldun'un geliştirdiği *asabiyyah* (grup dayanışması) kavramına dayandığı belirtilmektedir. Haldun'a göre sosyal bütünlüğü sağlayan bu grup dayanışmasının zayıflaması, medeniyetlerin çöküşüne neden olmaktadır (Moustakas, 2023). Aydınlanma döneminin önemli düşünürlerinden Hobbes ve Rousseau ise, bireyler arasındaki sözleşmeye dayalı birliktelikleri merkeze alarak geliştirdikleri sosyal düzen ve birlikteliğin sosyal uyum kavramının teorik zeminini oluşturduğu bildirilmektedir (Alataş, 2006; Chan, To ve Chan, 2006). İlerleyen zaman içinde ise Emile Durkheim'in *mekanik* ve *organik dayanışma* kavramları, 19. yüzyılda modern toplumlarda sosyal uyumun farklı biçimlerde nasıl ortaya çıktığını açıklamakta ve sosyal uyum kavramının kapsamı önemle ele alınmaktadır (Durkheim, 2016). Daha sonra, 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde ise, sosyal uyum kavramının, bireylerin gruplarla kurduğu dinamik ilişkiler ve ilişkilerin psikolojik boyutu aracılığıyla sosyal uyumun inşa edildiğine dikkat çekildiği görülmektedir (Schiefer & van der Noll, 2017). Bu dönemde Hanifan'ın (1916) belirttiği gibi, sosyal uyum kavramı eğitim bağlamında ortaya atılan "sosyal sermaye" kavramının eklenmesi ve bunun yanında Robert Putnam'ın (2000) çalışmalarıyla daha da genişletilerek, sosyal güven ve topluma katılım boyutlarıyla sosyal uyum kavramı daha geniş bakış açısıyla ele alınmaktadır. Özellikle çokkültürlülük tartışmalarının yoğunlaştığı 1990'lı yıllardan itibaren ise, göç ve eşitsizlik gibi dinamiklerle birlikte, sosyal uyum birçok ülkenin kamu politikalarında ana hedef haline gelmiştir. Bu bağlamda, Chan, To ve Chan (2006), sosyal uyumu güven, aidiyet ve sosyal katılım üzerinden tanımlarken, sosyal uyum duygusal bağlılık ve ortak iyilik gibi normatif boyutlarla ele alındığına işaret edilmektedir. Sosyal uyum konusu üzerinde çalışmalarda bulunan önemli bir kuruluş olan Dünya Bankası, sosyal uyumun sağlanmasını, yoksullukla mücadeleye indirgeyen bir yaklaşımla ekonomik yönüne vurgu yapmaktadır (Easterly vd., 2006). Sosyal uyum kavramı, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği bağlamında da önemle ele alınarak tartışılmakta ve iktisadi dengesizliklere (Hulse ve Stone 2007; Jeannotte, 2000) ve kültürel çeşitliliklere vurgu yapılarak sosyal uyum kavramı genişleyen kapsamıyla ele alınmaktadır. Sosyal uyuma sosyal-demokratik bir perspektif ile yaklaşıldığında eşitlik ve dayanışmanın temel etkeni olarak ele alındığı da görülmektedir. Milliyetçi bir perspektifte ise, geleneksel değerler ve ortak ulusal tarih ön plana çıkarılarak tartışılma yapılmaktadır. Liberal bir bakış açısıyla yaklaşıldığında ise, toplumsal yaşamada eşit fırsatlara sahip olmanın bireyler açısından önemi ele alınarak sosyal uyum değerlendirilmektedir (Green vd., 2009; Green ve Janmaat 2011).

Sosyal uyum kavramı, Arugaj'ın (2023) tanımlamasına göre göre, , sosyal sermaye, sosyal entegrasyon ve sosyal kapsayıcılık gibi kavramlardan farklı ve daha geniş kapsamlı bir anlam taşımaktadır. Sosyal uyum, bireyler ve gruplar arasındaki sosyal bağların gücünü, paylaşılan değerler sistemini ve toplum üyeleri arasında gelişen kolektif aidiyet duygusunu ifade etmektedir. Sosyal sermaye, genellikle bireylerin sosyal ağları aracılığıyla elde ettikleri kaynaklar ve avantajlar üzerinde dururken, sosyal uyum, bu ilişkilerin ötesinde, toplumun bütüncülüğünü ve birliğini ön plana çıkarmaktadır. Sosyal entegrasyon ise daha çok bireylerin ve grupların sosyal yapıya entegrasyonunu ve kurumlara katılımını kapsamakta olup, sosyal uyumun sadece bir parçasını teşkil etmektedir. Sosyal kapsayıcılık ise toplumdaki dezavantajlı kesimlerin eşit hak ve fırsatlara erişimini sağlamaya odaklanırken, sosyal uyum hem bu eşitlikçi yaklaşımı hem de toplumdaki dayanışma, karşılıklı güven ve ortak değerlerin varlığını kapsamaktadır. Bu bağlamda, sosyal uyum çok boyutlu ve bütüncül bir kavram olarak, yalnızca bireylerin sosyoekonomik koşulları ve katılımını değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerin kalitesini ve toplumun ortak değerler etrafında birleşme kapasitesini de dikkate almaktadır. Bu nedenle sosyal uyum, sosyal politikaların geliştirilmesi ve toplumun genel refahının artırılması açısından kritik önemde bir kavram olarak görülmekte ve sosyal kapsayıcılık ile sosyal sermayeden farklı olduğuna vurgu yapılmaktadır. Mulunga ve Yazdanifard (2014) tarafından da kavramlar arasındaki farklılıklara vurgu yapılmış ve sosyal uyumun, bir grup veya toplum içinde birlik, güçlü sosyal bağlar, paylaşılan değerler ve aidiyet duygusuna odaklanarak uyumu sağladığı ifade edilmiştir. Sosyal kapsayıcılık daha çok dezavantajlı grupların eşit erişim ve katılımını temin etmesi olarak, sosyal sermaye ise sosyal ağlar aracılığıyla elde edilen kaynaklar bağlamı ile ilişkilendirilmekte ve bu nedenle sosyal uyumun, uzun vadeli istikrar için gerekli olan ilişkilerin niteliği ve güveni kapsamında daha geniş ve bütüncül bir kavram olduğu belirtilmektedir.

Sosyal uyum, tarihsel süreç içerisinde farklı düşünsel ve kuramsal yaklaşımlarla şekillendiği ve zamanla sosyal bilimlerin temel kavramlarından biri haline geldiği görülmektedir. Sosyal uyum kavramı için ilgili alanyazında üzerinde fikir birliğine varılmış bir tanımın olmadığı bildirilmekte ve farklı tanımların değerlendirilmesi, incelenmesi amacıyla çalışmalar yapılmasının gerekli olduğu ifade edilmektedir (Jansen vd., 2006). Böyle bir belirsizliği aydınlatmak amacıyla yapılan bir çalışmanın sonucu, sosyal uyumun daha önceden yapılmış teorik tanımlar üzerinden bir değerlendirme yaparak tanımların örtüşen yanlarını gözden geçirilmiştir. Sosyal uyum tanımlarında örtüşen başlıklarda sosyal uyumun üç ana boyutunun öne çıktığı bildirilmektedir. Bunlar; coğrafi alan ile özdeşleşme, sosyal ilişkiler ve ortak iyiliğe yönelme olarak adlandırılmaktadır. Bu üç boyutun alt unsurları ise yaşam niteliği, eşitsizlik ve paylaşılan değerlerdir. Yaşam niteliği ise hem sosyal uyumun sonucu hem de belirleyicisi olarak ifade edilmektedir. Kişisel çıkarların doğal bir şekilde uyum göstermesiyle sosyal uyumun kendiliğinden oluştuğu görüşüne karşılık sosyal uyumun kişisel bir nitelik değil bir toplum ya da grup için arzu edilen bir özellik olduğu da söylenmektedir. Yönetimler ve bireysel tutumlar gibi mikro; grup ve topluluk özellikleri gibi mezzo ve toplumsal kurumlardan kaynaklanan makro düzeyde etkenlerin de dâhil olduğu bir yapısal nitelik oluşturduğu öne sürülmektedir (Chan vd., 2006). Durkheim toplumu ortak değer ve ilkelerle düzenlenmiş bir sistem olarak tanımlayarak bir toplumda dayanışmanın önemli olduğunu vurgulamıştır (Jenson, 1998). Buna göre sosyal uyum bireysel eylemlere değil, iş birliği, ortak sadakat ve dayanışma gibi etkileşimlere dayandığı ifade edilmektedir. Farklı yaşam biçimlerine, inançlara, sosyo-ekonomik kaynaklara ve değerlere sahip birey ve gruplar, bir toplumsal yaşamda bütün alanlara eşit olarak erişebildiklerinde ve çatışmasız bir şekilde bir arada yaşadıklarında, sosyal uyumun varlığından söz edilebileceği vurgulanmaktadır. Jenson'un (1998) sosyal uyum için geliştirdiği beş boyut şunlardır: işgücü piyasasına dâhil edilme, sosyal kurumların meşruiyet derecesi, göçmenlerin tanınması, toplumsal katılım ve dâhil edilme ve paylaşılan sosyal değerler yani aidiyet hissi olarak sıralanmıştır. Bir başka çalışmada da, sosyal uyum kavramı üç boyutta ele alınmaktadır: Bunlar ortak iyiye yönelim, aidiyet duygusu ve sosyal ilişkiler olarak tanımlanmaktadır. Bunların yanı sıra sosyal uyumla eşleştirilen diğer üç etken paylaşılan değerler, yaşam niteliği ve eşitlik olarak tanımlanmaktadır (Schiefer ve Van der Noll, 2017).

Bir toplumda sosyal uyum teriminin en belirleyici niteliği, gruplar ve bireyler arasındaki ilişkiler olarak belirtilmektedir. Sosyal psikolojiye ait geleneksel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde; sosyal uyum, bireylerin dâhil oldukları gruptaki insanlarla ilişkileri bağlamında değerlendirilmekte ve ilişkilerin grupta kalmaya devam etmede önemli bir etkisi olduğu bildirilmektedir (Friedkin, 2004). Sosyal uyumun başarısının ölçümünde insanların birbirleriyle kurdukları arkadaş, aile ve diğer topluluk bağlarının ve ilişkilerin gücü ve etkisi, önemli bir bileşen olarak tanımlanmaktadır. Bir toplumda sosyal uyum sağlanmış ise sadece insanlar düzeyinde değil, kurumlar düzeyinde de belirli bir güven düzeyine sahip olunduğu söylenmektedir (Chan vd., 2006; Dickes vd., 2010; Uslaner 2012).

Sosyal uyum Larsen (2013) tarafından bir inanç olarak görülmektedir. Buna göre belirli bir devletin vatandaşları birbirlerini koruyup kollarsa birbirlerine güven duyan bir topluluk olarak tanımlanabilirler. Bir toplum içerisinde insanların birbirlerine karşı olumlu niyetlerinin olması, bireylerin birbirlerine karşı davranışlarının öngörülebilir olması ve kişiler arasında güvene dayalı ilişkilerin olması (Morrone vd., 2009), toplumdaki dayanışmanın ahlaki bir dayanağı olarak görülmektedir (Delhey, 2007). Toplumsal alanda görülen iş birliği sosyal uyumu güçlendirirken aynı zamanda dayanışma ve kimliği de güçlendirmektedir. Genel olarak baktığımızda çeşitliliğin kabulü ve katılım, güven, sosyal ağlar gibi sosyal ilişkilerin niteliği, sosyal düzene uyum, sorumluluk, dayanışma, ortak iyiye yönelme gibi niteliklerin önemi vurgulanmaktadır. Kurucu bir öge olarak güven unsuru kendi başına sosyal uyumun sağlanabilmesinde önemli bir kaynaştırıcı rol oynamakta ve toplumsal yaşamda kurumlara ve bireylere duyulmakta olan güven bağlamında değerlendirilmektedir (Delhey, 2018). Bu özelliklere ayrıca saygı görme, tanınma, katılım, yasal hakların tanınması ile bağlanma eklenirken, grup kimliğinin benimsenmesi, dışlanmanın olmayışı, değerler ve kültürün paylaşılması gibi olumlu özellikleri de içermektedir (Friedkin, 2004).

Bazı etnik azınlıkların, göçmenlerin, gençlik gruplarının ve yerel toplulukların, sosyal uyum göstermek için yeterli istek, tutum ve beceriye sahip olmadıkları yönünde değerlendirilmeler de bulunmaktadır. Bu grupların sahip olduklarına inanılan eksiklikler, toplumsal uyum açısından bir tehdit olarak görülmektedir. Burada toplumsal düzen ve bireysel özgürlük arasındaki gerilimin (sosyal uyumun) ahlaki bir perspektifle değerlendirildiği görülmektedir. Bir toplumun yaşamda kalabilmesini sağlayan ahlaki sistemin toplumsal birliğin yeniden üretilmesine bağlı olduğuna inanılmaktadır. Sosyal uyum, Durkheim'dan başlayan bir geleneğe dayanarak bir fikir birliği arayışı olarak görülmektedir. Bir toplumdaki normlar, sosyal değerler ve inanışlar üzerinde bir fikir birliği oluşmasının toplumsal düzenin yeniden üretimi için önemli olduğu vurgulanmaktadır. Giddens (Aktaran, Larsen, 2014) tarafından, entegrasyon kavramı, topluluklar veya aktörler arasındaki ilişkilerdeki bağlar, karşılıklar veya değişimler olarak tanımlanmaktadır. Sosyal uyum, günlük yaşam içerisindeki etkileşim ve uygulamalara dayalı olarak etki göstermektedir. Sosyal uyumda farklı inanç, değer ve fikirlerin iletişimde özerkliğe saygı gösterilmesinin bir sosyal ahlak sorunu olarak günlük yaşamda önemli olduğunun altı çizilmektedir (Friedkin, 2004; Jansen vd., 2006).

Sosyal uyum kavramını sosyal etkileşime dayanan bir bakış açısıyla ele aldığımızda, günlük rutinlerin değerlerden daha fazla ön planda olduğu görülmektedir. Giddens (1985'ten aktaran; Wickes vd., 2019), toplumsal ilişkilerde güven duygusunun öneminin modern topluma geçilmesi ile daha fazla önem kazandığını savunmaktadır. Bir devletin vatandaşlarının ortak norm ve değerler inancına sahip olmaları sosyal uyumun gerçekleşmesi açısından önem taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında bireylerin kurumlara ve diğer bireylere karşı güven duygusu içerisinde olabilmesi sosyal uyumun gerçekleşmesinde ve toplumların günlük yaşam işleyişinde önemli bir işleve sahip olduğu belirtilmektedir (Jansen vd., 2006).

Lockwood (1999) sosyal uyumu mikro boyutta ele alırken entegrasyonu makro boyutta değerlendirerek farklı biçimde analiz etmektedir. Aile, akrabalar, mahalle gibi birincil ve dernekler gibi ikincil sosyal ilişkiler, sosyal uyumu ifade ederken, bir ülkenin kurumsal düzeninin işlemesi sivil bütünleşmeyi sağlamaktadır. Makro yapısal bir boyutta sosyal uyum ele alınacağına işgücü piyasasının durumu, eşitsizliklerin artması, istikrarsızlık ile genel ulusal refah ve refah krizi gibi etkenler referans olarak kullanılmaktadır. Makro yapısal boyutta sosyal uyum değerlendirildiğinde, bir mahallede veya toplumda yaşanan sosyal düzensizliklerle ilgili fenomenleri, sosyal bağları ve süreçleri kapsayan bir analiz gerçekleştirmek gerekir. Ancak mikrodan-makroya etkileşim halinde ve birbirlerinden ayrı değerlendirilemeyecek bir yapısal perspektifte, mikro düzeyde ele alış, makro düzeyin göz ardı edilmesi anlamına gelmeyeceği bildirilmektedir (Lockwood, 1999. Aktaran Giardiello, 2014).

Modern ve post modern toplumlarda, vatandaşların dürüstlük duygusuna dayalı bir normu paylaştıklarına dair inanç taşımaları, sosyal uyumun gerçekleşebilmesi açısından en önemli yönü vurgulamaktadır (Larsen, 2014). Başka bir şekilde ifade edersek, sosyal uyumun yüz yüze gerçekleşen günlük etkileşimler aracılığıyla gerçekleştiği söylenmektedir. Toplumu oluşturan kurumlar arasındaki iş birliğinin günlük yaşamın sıradan uygulamalarında oluşturulduğu savunulmaktadır (Jansen vd., 2006). Sosyal kurumların ve günlük rutinlerin sosyal uyumun sağlanabilmesinde önemli bir işlevi olduğu bildirilmektedir. Sosyal uyum yasal haklara sahip olunması, bireyler arasında saygı duygusu, toplumsal katılım, dâhil olma ve topluma bağlanmanın yanı sıra değerlerin paylaşılması ve dışlanmanın olmamasını da gerekli kılmaktadır. Sosyal uyum yeteri kadar sağlanmadığında dışlanan gruplar, azınlıklar ve göçmenler pek çok yönden risk altında kalabilmektedir. Böyle bir durumda iş, eğitim ve dil öğrenimine erişimde sorunlar gibi konular gündeme gelebilmektedir. Bütün bu sebeplerle göçmen grupların sosyal uyumu konusu tüm ülkelerde önemli bir tartışma alanı olarak benimsenmektedir. Günümüzde sosyal uyum, yalnızca sosyal istikrarın güvencesi olarak değil, aynı zamanda demokratik katılımın, sosyal kapsayıcılığın ve sosyal dayanıklılığın da temel belirleyicisi olarak kabul görmekte ve bu yönü ile önemle ele alınarak tartışılmaktadır (Schiefer ve Van der Noll, 2017).

Bir toplumda istenen ve aranan bir özellik olarak ele alınan sosyal uyumun dünya genelinde farklı gruplar arasında giderek bozulduğu ve kötüleştiği de ileri sürülmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalara göz atıldığında Avrupa Birliğine üye ülkelerin vatandaşları arasında sosyal uyuma ilişkin görüşlerin olumlu düzeyde olmadığı gösterilmektedir (Schaeffer, 2013; Koopmans ve Schaeffer, 2016). Genel olarak toplumlarda sosyal uyumun olumlu olmama nedenleri dört başlık altında toplanmaktadır. Bunlar temel olarak küreselleşme sonucunda gözlemlenen değişimlerin sosyal uyumu olumsuz olarak etkilemesi, küresel boyutta gerçekleşen göç hareketleri sonucunda yaşanan etnik çeşitliliğin bir tehdit olarak algılanması, iletişim teknolojilerindeki yeni teknolojik gelişmelerin sosyal ilişkileri dönüştürmesi ve ulusal kimlik tanımlarına meydan okunmasıdır (Dickes ve Valentova, 2013).

Alanyazında göçmenlerin dışlanması (ayrışma) sosyal uyum bağlamında ele alınmaktadır. Belloni (2016) makalesinde göçmenlerin yeni geldikleri toplumlarda dışlanmanın az olduğu durumlarda daha etkili bir sosyal uyumun oluşacağına işaret etmektedir. Yerleşilen alanlara dayalı bir ayrışmanın varlığı, göçmenler sosyo-ekonomik açıdan üst sınıflara yükselseler bile, dışlanmanın sürmesine neden olabilmektedir. Bu gerçek ışığında, etnik olarak ayrışan alanlarda yaşamının, yeni geline toplumlarda, sosyal ve ekonomik kaynaklara erişebilmede hem olumlu hem de olumsuz etkisinin olabileceği ifade edilmektedir. Sosyal uyumun gerçekleşmesi için sosyalleşmenin önemli olduğu ve göçmenlerin yeni geline topluma uyum sağlayabilmeleri için yeni geldikleri toplumda tekrardan bir sosyalleşme süreci yaşamaları gerektiği bildirilmektedir (Belloni, 2016; Jünger, 2022). Göçmenlerin sosyal uyumu yeni geline ülkenin politik, kültürel, ekonomik ve sosyal yaşamına dâhil olmaları olarak ifade edilmekte ve göçmenler ve ev sahibi topluluklar arasında karşılıklı uyumun sağlanmasını önceleyen çift yönlü bir süreç olarak ifade edilmektedir. Uluslararası Göç Örgütü göçmenlerin topluma dâhil olmasının sosyal uyum ile eş zamanlı bir şekilde sağlandığı zaman

uyumun gerçekleşeceğini altını çizmektedir. Sosyal uyum kapsamında yabancı düşmanlığı ile mücadele, karşılıklı anlayışın geliştirilmesi ve ayrımcılığa izin verilmemesi yer almaktayken topluma dâhil olma başlığında ise siyasi katılım, ekonomik katılım (iş gücü piyasasına erişim) ile sosyal içermenin gerekli olduğu belirtilmektedir (IOM, 2017; IOM, 2020). Sosyal uyumun gözlemlendiği toplumlarda yaşam doyumunun arttığı, yaşam niteliğinin yükseldiği, işsizliğin önlendiği, üretken bir ekonomik gelişmenin olduğu, ayrımcılığın olmadığı, farklılıklara karşı toleransın geliştiği bir toplumsal yapının gözlemlendiği gösterilmiştir. 150 ülkeyi kapsayan bir çalışmada, sosyal hareketlilik, sosyal sermaye, sosyal dışlanma boyutlarında sosyal uyum düzeyi en düşük değerde Doğu Avrupa ülkelerinde görülmüştür (Garroway ve Jütting, 2013).

Avrupa Konseyi'nin 2008 yılında yapmış olduğu tanıma göre "sosyal uyum, bir toplumun tüm üyelerinin refahını sağlama, eşitsizlikleri en aza indirme ve marjinalleşmeyi önleme kapasitesi" olarak tanımlanmıştır. Sosyal uyum, bu bağlamda dünya üzerindeki insanların refahını ve iyilik halini geliştirmek için hem bir araç hem de sonuç olarak ele alınmaktadır. Alanyazında öznel iyilik halinin bireyin yaşam niteliğinin bir göstergesi olarak değerlendirildiği çalışmaların sayısında ve bu tarz çalışmaların yürütülmesine olan ilgide önemli bir artış gözlemlenmektedir. İyilik durumu, siyaset bilimciler, sosyologlar, sosyal psikologlar ve ekonomistler tarafından bir toplumun yaşam niteliğinin ve refah durumunun ölçülebilmesinde önemli bir gösterge olarak değerlendirilmektedir. Öznel iyilik hali, mültecilerin ve göçmenlerin yalnızca birey bazında değil toplumsal boyutta da yaşam niteliklerinin göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Berger-Schmitt, 2000). Sosyal uyum kavramının tanımı üzerinde de ortak bir anlayış geliştirilememiştir. Bunun nedeni olarak, göçmenler hakkındaki söylemlerin siyasileştirilmesi ve bazı politik alanlarda yaşanan endişelerin etkisi olduğu bildirilmektedir. Uyum, grup ve bireylerin, göç ettikleri ülkeden beklentileri açısından yaşamlarını yeniden düzenleme ve daha fazla doyum içeren bir yaşam kurabilmelerinin çabası olarak tanımlandığında bu sürecin hem kültürel hem de psikolojik uyumu gerektirdiği göze çarpmaktadır (Saygın ve Hasta, 2018). Bu açıdan bakıldığında, göçmenlerin göçle ilgili deneyimlerinin psikososyal boyutta irdelenmesinin gerekli olduğu ifade edilebilir. Göçmen gruplarının iyilik halinin değerlendirilmesi, onların yaşam niteliğinin anlaşılabilmesini sağlaması açısından gereklidir.

3. Sosyal Uyum ve Sivil Toplum Örgütleri

Bir toplumda sosyal uyumun sağlanmasıyla bireylerin devlet kurumlarına ve komşularına güven duyması ve yaşam risklerine karşı korunması güçlenmektedir. Sivil toplum örgütlerinin göçmenlerin yaşamlarını işlevsel bir şekilde sürdürebilmeleri için sosyal uyum etkinliklerini geliştirme konusundaki rolleri giderek daha fazla önem kazanmaktadır (Çebi, 2017). Birçok ülkede, göçmenlerin sosyal uyumlarının sağlanmasında STÖ'lerin sahip olduğu rollerin uzun bir geçmişi olduğu ve üstlendikleri bu rollerin giderek geliştiği ifade edilmektedir (Moreno vd., 2018). Göçmenlerle ilgili yürütülen etkinliklerde kamu kuruluşları ile birlikte çalışan üçüncü sektör (ÜS) kuruluşları, gönüllü kuruluşlar, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri (STÖ'ler) olarak da isimlendirilmektedir. Üçüncü sektör kuruluşlarının göç alanında insani, sosyal, kültürel ve siyasi hizmetler yürüttükleri bilinmektedir. STÖ'ler toplumda daha demokratik bir ortamın oluşturulması amacıyla resmi kuruluşlardan bağımsız bir şekilde çevresel, hukuki, sosyo-kültürel ve politik amaçlar doğrultusunda toplumu etkileyecek etkinliklerde bulunan oluşumlar olarak değerlendirilmektedir. Sivil toplum örgütleri, gelirlerini bağışlar ve üyelik ödemelerinden sağlayan, kâr amacı gütmeyen, çalışanlarını ve üyelerini gönüllülük esasıyla harekete geçiren yapılanmalar olarak tanımlanmaktadır (Karataş, 2014).

Savunuculuk, STÖ'lerin toplumsal alanda üstlendiği önemli rollerden biridir. STÖ'lerin savunmasız topluluklar öncelikli olmak üzere hizmet ettikleri farklı dezavantajlı gruplar, göçmen uyumunun sağlanması ve demokrasinin gelişmesi için yaptıkları katkılar önemlidir. STÖ'lerin üstlenmiş oldukları savunuculuk rolü aracılığıyla göçmenlerin sahip oldukları görüşlerin ve endişelerin yetkili mercilere ulaştırılmasında ve devlet kurumları ile iletişim kurma kapasitesi açısından önemli bir konumda oldukları ifade edilmektedir. Bu sebeple, STÖ'lerin bulundukları pozisyon itibarıyla göç politikalarının şekillendirilmesinde önemli düzeyde katkıları olduğu belirtilmektedir (Mayblin ve James, 2019). Garkish ve arkadaşlarının (2017), üçüncü sektörün göçmen ve mülteci krizinin çözümüne sağladıkları katkılara ilişkin yaptığı çalışmanın sonucunda, STÖ'lerin dört temel etkinlik alanı tanımlanmıştır. Bunlardan ilki konuyla ilgili tamamlayıcı bilgi sağlayan araştırma etkinlikleri, ikincisi sistem odaklı savunuculuk, üçüncüsü göçmenlere odaklı kapasite geliştirme, dördüncüsü ise temel gereksinimlere yönelik hizmetlerin ve sosyal refahın doğrudan sağlanmasıdır.

4. Farklı Ülke Örnekleri Üzerinden STÖ'lerin Etkinlikleri

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), bir milyar dolarlık bütçesinin üçte birine yakın bir kısmını sığınmacılarla doğrudan birlikte çalışan birkaç sivil toplum örgütü arasında paylaştırmaktadır. Bu bağlamda, "Action Africa Health International" bu sivil toplum örgütlerinden biridir ve genel merkezi Nairobi'de, bağış toplayan departmanı ise Münih'tedir. Bu STÖ, HIV/AIDS farkındalık çalışmaları, çevre yönetimi, tarımsal gelişme, gıda dağıtımı ile Kyangwali bölgesi ve çevre bölgelerde ülkeye geri dönmeyi teşvik edici çalışmalar gerçekleştirmektedir. Bu örgütün finansmanı ABD, Washington'da bulunan "Dünya için ekmek" (Bread for the world) adlı dini (Hristiyan) değerlere dayalı organizasyon, Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (World Food Program) ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner for Refugees) tarafından sağlanmaktadır (United Nations, 2006). Werker ve Ahmed (2008) çalışmasında, STÖ'lerin gelişmekte olan ülkelerde kalkınmayı sağlamak, temel sosyal hizmetleri gerçekleştirmek, çevreyi korumak, yoksul insanların çıkarlarını gözetmek gibi etkinliklerde bulunduklarını ifade etmektedir. Aynı çalışmada STÖ'lerin gereksinimi olan insanlara yardım ve hizmetin sağlanmasının yanı sıra insanların tutumlarının, zihniyetlerinin değiştirilebilmesinde de etkili oldukları belirtilmektedir. Çalışmada ayrıca STÖ'lerin günümüzde gözle görülür gelişimlerinin teknolojik gelişmeler, yeni fikirler ve seküler eğilimler arası

etkileşimlerin sonucu olduğu belirtilmektedir. Hükümetler, kalkınma ve refah yardımlarını giderek daha fazla oranda sivil toplum örgütleri aracılığıyla yapmaktadırlar. Bu durumun temel sebepleri arasında ise hizmet sunumunda kamu kuruluşlarına oranla STÖ'lerin daha etkili etkinlikte bulunabilmeleri ve STÖ'lerin etkinliklerini destekleyen girişimler ve paydaşların daha ekonomik ve kolay bir biçimde organize olabilmeleri gösterilmektedir.

Davide Pero (2007), günümüz Avrupası'ndaki çokkültürlülük, yönetim ve göç konularının birbirleriyle ilişkileri bağlamında irdelediği makalesinde, yönetim sürecinin bir ayağını sivil toplum örgütlerinin oluşturduğunu ifade etmektedir. Yazar, STÖ'lerin göçmenleri güçlendirici ve onların topluma katılımını arttıran bir nitelik göstererek, sosyal uyum çalışmalarında daha etkili ve daha uygun bir araç olarak faydalanılabileceğini bildirmektedir. Makalede ayrıca STÖ'ler aracılığıyla vatandaşların ve devletin daha etkili bir iş birliği doğrultusunda toplumsal yönetimde paydaş olmalarının başarılı bir göç yönetişiminin sağlanabilmesine yol açacağı vurgulanmaktadır.

STÖ'lerin sığınmacılar ve göçmenler için yaptıkları çalışmaların yalnızca uyumun sağlanması ile ilgili çalışmalar olmadığı, acil durumlarda sığınmacıların ve göçmenlerin yaşamlarını kurtaracak eylem ve müdahalelerde de bulundukları gözlemlenmektedir. Eugenio Cusumano (2017), Akdeniz'de STÖ'ler tarafından gerçekleştirilen arama ve kurtarma etkinliklerine değindiği çalışmasında, sadece 2015 yılı itibarıyla bir milyondan fazla sığınmacının Akdeniz yoluyla Avrupa'ya ulaştığını ve bu oranın bir önceki seneye karşılaştırıldığında zaman beş kat artış gösterdiğini ifade etmiştir. 2016 yılının haziran ayı itibarıyla Akdeniz yoluyla Avrupa'ya ulaşan insanların sayısının 222.291 olduğu, bu yolculuk sırasında yaşamını yitiren ya da kaybolan insan sayısının 2.888 olduğu ifade edilmiştir. Akdeniz'de yaşanan bu krizin 2014 yılının Ekim ayındaki İtalyan Hükümeti tarafından alınan daha önce Akdeniz üzerinde yürüttükleri "Mare Nostrum" adlı arama ve kurtarma etkinliklerini durdurup bunun yerine sınırların korunmasını amaçlayan "Triton Operasyonu" nu yürütmeye başlamasıyla meydana geldiği belirtilmektedir. İtalyan Hükümetinin arama ve kurtarma alanında yarattığı açığı farklı STÖ'lerin ve yardım kuruluşlarının doldurduğu bilgilimize sunulmaktadır. Hem uluslararası hem de ulusal STÖ'ler göçmenlere yönelik farklı destek hizmetleri, savunuculuk etkinlikleri ve araştırma çalışmaları gerçekleştirirken, deniz üzerindeki arama ve kurtarma etkinliklerine katılım göstermelerinin ise yeni gözlemlenen bir durum olduğu açıklanmıştır.

Caponio (2005), İtalya'da bulunan göçmen derneklerinin etkinliklerini irdelediği makalesinde, Bolonya, Milano ve Napoli gibi farklı siyasal görüşlere sahip yerel yöneticilerin olduğu şehirlerde göçmenlere ait derneklerin etkinliklerinin ve örgütlenmelerinin yeterli düzeyde olmadığını ve karar alma sürecine katılımlarının beklenen düzeyde olmadığını vurgulamaktadır. Sol ve sola yakın görüşlere sahip yerel yönetimlerin göçmen derneklerini destekler bir tutum takınmalarına karşı gösterilen desteğin yeterli düzeyde olmadığı ve çelişkiler içerdiğini söylemektedir. Bu duruma ek olarak, yerel yönetimlerin finansman ve gerekli kaynaklara ulaşma konusunda genellikle İtalyanlar tarafından, göçmenleri destekleyen derneklerle iş birliği kurmaya daha yatkın oldukları belirtilmektedir. Bu üç İtalyan kentinde de ulusal refahın sağlanması ile ilgilenen kuruluşların göçmenler tarafından kurulan dernekleri dışlayıcı bir yaklaşım gösterdiği bildirilen çalışmada, gerçekleştirilen iş birliğinin çoğunlukla İtalyanlar tarafından kurulmuş derneklerle olduğu ifade edilmiştir. Göçmenler tarafından kurulmuş derneklere karşı kamu kurumlarının taşıdığı güvensizlik duygusunun bu derneklerin yapısal olarak gelişmelerine engel oluşturduğu bilgilimize sunulmuştur. Soykan ve Şenses'in (2018) küresel ölçekte göç yönetişimini ve göçmen temsiliyetini tartıştıkları çalışmanın sonuçlarında da göçmenler tarafından kurulmuş oluşumların yeterli bir seviyede temsil şansı bulamadıklarının altı çizilmektedir.

STÖ'lerin İtalya'da göç hareketlerinin ilk başladığı 1980'li yıllardan itibaren ülkeye ulaşan göçmenlere gerekli destekleri sağlayıp haklarını savundukları ve böylece göç konusunda aktif rol üstlendikleri dile getirilmiştir. Günümüz İtalya'sında STÖ'lerin ve gönüllü kuruluşların hem göçmen haklarının korunmasında hem de iş piyasasına erişim ve dil kursları gibi konularda girişimlerde bulundukları bilinmektedir. İtalya'daki STÖ'lerin, göçmenlerin geldikleri ülkeye ve etnik kökenlerine bakmaksızın ayrımcılık yapmadan etkinlikler yürüttükleri vurgulanmaktadır. Göçmenlerin uyumunun sağlanmasına yönelik çalışmalar üzerinde etkili olan aktörlerin ve politika araçlarının İtalya üzerinde incelendiği bir diğer çalışmada (Caneva,2014) göçün İtalya için sürekli bir acil durum konusu ve sorun olarak görüldüğü belirtilmektedir. Özellikle Akdeniz üzerinden Lampedusa adasına gelen Afrika kökenli göçmenler üzerinden düzensiz göçle ilgili kamusal ve siyasal tartışmaların şekillendiği bildirilmektedir. 2008 yılında İtalya'da gerçekleştirilen genel seçimlerde de göçün önem taşıyan bir tartışma konusu olduğu, göçmen karşıtı tavırlarıyla bilinen merkez partilerin oluşturduğu koalisyonun oy çoğunluğuna ulaştığı ifade edilmektedir. 2013 yılındaki İtalya genel seçimlerinde merkez sağda yer alan partiler düzensiz göçle daha etkili bir şekilde mücadele edilmesi gerektiğini savunmuş, bu partilerin sosyal uyumun sağlanabilmesi konusunda da hassasiyet taşımadıkları ifade edilmiştir. Mezzetti ve Guglielmo (2009)'nun çalışmasında ise, İtalya'da etkinlik gösteren göçmen oluşumları amaçları, üyelik durumları ve yapıları açısından farklılıklar gösterdikleri ve genellikle kayıtsız ve resmi olmayan bir şekilde etkinlikte bulunan grupların resmi ve kayıtlı derneklerle bir arada bulundukları vurgulanmaktadır. Çalışmada, İtalya'da etkinlikte bulunan Somalili derneklerin genellikle resmi bir merkeze sahip olmadıkları, bu durumun bir sonucu olarak da toplantılarını üyelerin evlerinde ya da dernek başkanlarının iş yerlerinde gerçekleştirdikleri bilgilimize sunulmaktadır. Bu derneklerin çoğunluğunun kayıtlı ve resmi bir statü taşıdıkları, yemek organizasyonları, kutlama tarzı etkinlikler ve üyelik ücretleri aracılığıyla finansman sağladıkları söylenmektedir. Çalışmaya göre, İtalya'da etkinlikte bulunan diaspora örgütleri diğer Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında zaman çok daha fazla engelle karşılaşmaktadır. Diaspora oluşumlarının etkileşim halinde bulunabileceği bir diyalog ortamının ve kurumsal politikaların olmaması, ülke içindeki belirsizliğe bağlı olarak ve yasal statüleri nedeniyle uluslararası düzeyde aktörler haline gelememeleri bu durumun başlıca sebepleri arasında sayılmaktadır.

Portekiz’de aralarında Cape Verdelerinin de bulunduğu Afrikalı göçmenlerin genel olarak devlet tarafından gerekli ilgiyi görmedikleri ve 1990’lı yıllar itibarıyla Portekiz halkıyla uyumlarının sağlanabilmesi açısından yalnız bırakıldıkları belirtilmektedir. Cape Verdeli nüfusunun artış göstermesiyle birlikte aynı ölçüde uyum sorunlarının da artış gösterdiği ve bu süreçte Cape Verdeli göçmenlerin gereksinim duydukları kaynaklara ulaşmalarının sağlanabilmesi, kültürel varlıklarının muhafaza edilmesi ve yaşam koşullarının daha iyi bir düzeye ulaşabilmesi amacıyla çok sayıda derneğin kurulduğundan söz edilmektedir. Portekiz’de yaşamlarını sürdüren Cape Verdeli göçmenlerin ekonomik sıkıntılar çektikleri, yetersiz barınma koşulları, istihdam sektöründeki vasıfsız konumları ve düşük eğitim düzeyleri sonucunda sosyal yapının en alt katmanında yer aldıkları bilgimize sunulurken aynı zamanda Portekiz’deki mevcut sosyal destek sisteminden faydalanılması konusunda sorun yaşadıkları ifade edilmektedir (Sardinha, 2005).

Bruquetas Callejo ve diğerlerinin (2008) çalışmasında göç olgusunun İspanya için görece yeni olduğu ve aynı oranda uyum ve göç ile ilgili politikaların da yeni gelişme gösterdiği ifade edilmektedir. Verilen bilgilere göre İspanya, Avrupa Birliğine girmesinden bir sene önce, 1985 yılında göçle ilgili ilk yasayı “Yabancılar Kanunu” adıyla çıkarttı. Yabancılar Kanunu’nun ilk oluşturulduğu zaman diliminde İspanya’da yaşayan yabancı sayısı 250.000 iken son dönemlerde bu sayı katlanarak toplam nüfusun yüzde onuna (4,5 milyon kişi) ulaştı. İspanyol sivil toplumunun göçmenlerin uyumuna yönelik politikaların gerçekleştirilmesinde etkin bir rol oynadığı ve göçmenlere hizmet sağlanmasında 1980’li yılların ortalarından itibaren yerel politikalarla sınırlı kalınmayarak devlet tarafından da ekonomik olarak desteklendikleri bilgimize sunulmuştur. Çalışmada İspanya’da etkinlikte bulunan STÖ’lerin karar alma sürecindeki rollerinin yapılaşmış bir konumda olmadığı bilgisinin altı çizilmiştir. STÖ’lerin içinde bulundukları bu değişken pozisyon, STÖ’ler arasındaki iletişimin yetersizliği, kamu kaynaklı finansal desteğe duyulan gereksinim ve STÖ’lerin katılım sağlaması için gereksinim duyulan araçların yetersizliği olmak üzere üç temel faktöre bağlanmıştır. Yazarlar yetişkinlere yönelik eğitimler, çocuk bakım hizmetleri, sağlık hizmetleri, istihdam hizmetleri, dil eğitimi ve göçmenlere yasal destek gibi geniş bir alanda STÖ’lerin hizmet sağladığını ifade etmişlerdir. Kamu kuruluşlarının, sivil aktörlerle birlikte göçmenlerin uyumunun sağlanmasına yönelik programları uygulamaya soktukları ve yürüttükleri etkinlikler aracılığıyla göçmenlerin karşı karşıya oldukları sorunların siyasal gündeme taşınabilmesine ve göçmenlerin kamusal refah hizmetlerinden faydalanabilmelerinin gerçekleşmesi için gerekli kamuoyunun oluşturulmasında etkili oldukları söylenmiştir. STÖ’lerin gösterdiği yoğun çabanın göçmenler için eşit fırsatlar oluşturulabilmesine ve göçmenlere yönelik yürütülen etkinliklerde insan haklarına dayalı bir perspektifin yaratılabilmesinde önemli faydalar sağladığının altı çizilmiştir. Yazarlar çalışmalarında göç konusunda sorunun nasıl tanımlanacağını belirlemenin ve bu konunun gündeme taşınmasında STÖ’lerin çok etkili olduğunu belirtmişlerdir. STÖ’lerin, göç konusunda daha henüz tam anlamıyla bağımsız ve güçlü aktörler olmasalar da etkilerinin önemli düzeyde olduğuna değinmişlerdir.

İspanya’nın Endülüs Bölgesinde etkinlikte bulunan STÖ’lerin, Senegal kökenli seyyar satıcılar ve onların İspanyol vatandaşı olan müşterileri arasındaki kültürel arabuluculuk etkinliklerinin incelendiği bir çalışmada (Dietz ve Garcia, 1999), yerel sivil oluşumların şehirdeki farklı aktörler ile göçmenlerin bulunduğu kayıt dışı seyyar satıcılık arasında oynadığı arabuluculuk etkinlikleri irdelenmektedir. Kayıt dışı bir şekilde seyyar satıcılık yapan Senegalli göçmenlerin resmi bir çalışma iznine sahip olmamaları sebebiyle bu tarz bir ticari etkinliği tercih ettikleri bildirilirken, “Andalucia Acage” adı altında yerel ölçekte etkinlikte bulunan STÖ’lerden oluşan bir yapı olduğu bildirilmektedir. Göçmenlerin karşı karşıya kaldıkları sorunlarda gerekli yardımların İspanyol hükümeti tarafından sağlanamadığı durumlarda bu yapının göçmenlerin barınma başta olmak üzere farklı gereksinimlerinin karşılanmasında gerekli boşlukları doldurduğu ifade edilmektedir.

Göçmen yanlısı (pro-migrant) STÖ’lerin İrlanda örneğinde irdelendiği bir makalede (Cullen, 2009), devletler tarafından takip edilen politikaların mültecilerin, sığınmacıların veya göçmenlerin yeni geldikleri ülkeye uyum sağlayabilmelerini engelleyici veya kolaylaştırıcı etkiler gösterdiği söylenmektedir. Devletler tarafından STÖ’lere kaynak aktarılması sayesinde göçmenlere yönelik uyum etkinliklerinin desteklendiği ve göçmenlerle STÖ’ler arasında kurulan yakın etkileşimin, onların yaşadığı sorunların ilgili mercilere ulaştırılıp gerekli önlemlerin alınabilmesine katkı sağladıkları bildirilmektedir. İrlanda’da etkinlikte bulunan göçmen yanlısı STÖ’lerin göçmenlerin radikalleşmesini sağlayabilecek siyasal alanda ve medyada yer alan söylemlere, kısıtlayıcı göçmen politikalarına, göçmenlerin yaşadığı yüksek oranlardaki sosyal dışlanma ile ayrımcılığa ve bu koşulların oluşmasına yol açabilecek her türlü toplumsal bağlamla mücadele eden oluşumlar olduğu vurgulanmaktadır.

Hollanda’da çok sayıda STÖ’nün etkinlikte bulunduğu ve göç alanında başarılı çalışmalar yaptıkları, göçün nedenlerinin yanı sıra sığınmacı ve göçmenlerin uyum sorunlarına da etkili çözümler geliştirdikleri ifade edilmektedir. STÖ’lerin gerçekleştirdikleri uyum etkinliklerinin genel olarak ev sahibi toplumla yeni gelen göçmenlerin bir araya geldiği etkinlikler bünyesinde gerçekleştirildiği ifade edilmektedir. Ayrıca bu etkinliklerin yanı sıra kadın göçmenlerin kamusal yaşama katılabilmelerini sağlayabilecek programların ele alınması, göçmenlerin istihdam piyasasında işlerine yarayabilecek bilgilerin verildiği eğitimler, dil kursları ve farklı projelerin de gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Yabancı düşmanlığı ile mücadele edilmesinde, göçmenlerin ayrımcılıkla karşılaşmaları ve azınlıkların dışlanmasının engellenmesinde de sivil oluşumların önemli bir rol üstlendikleri vurgulanmaktadır. Göçmen bireylerin toplumsal yaşama aktif bir şekilde katılımlarının sağlanabilmesinin ve topluma dâhil edilmelerinin göçmenlerin varlığının pozitif sonuçlar doğurduğu çokkültürlü şehir ve ülkelerin oluşabilmesinde olumlu sonuçlar meydana getirdiği bilgisi verilmektedir (Gul-Rechlewicz, 2016).

Meksika kökenlilerin oluşturduğu hemşeri derneklerinin göçmenleri ve anavatanlarında kalan yakınları üzerindeki etkilerinin mercek altına alındığı çalışmada (Orozco ve Lapointe, 2004), çok sayıda ülkenin ekonomik ve siyasal yönlerden göçten etkilendiği dile getirilmektedir. Göçmenler tarafından terk ettikleri anavatanlarında kalan yakınlarına destek amaçlı gönderdikleri maddi yardımların, göçmenlerin ana vatanlarının ekonomik açıdan gelişebilmelerine katkıda bulunduğu ve gönderilen bu maddi destekler aracılığıyla kırsalda kalan bölgelerin ekonomik ve sosyal açıdan gelişebilmesine olanak sağlandığı bildirilmektedir. Hemşeri derneklerinin (hometown associations) ana vatana gönderilen maddi destekler dışında küçük ölçekli kalkınma projelerinin de gerçekleşmesine ön ayak oldukları ve bu oluşumların aynı zamanda hayırsever oluşumlar olarak tanımlanabileceği bildirilmektedir. Hemşeri derneklerinin ana vatandaki sosyal koşulların daha iyi hale gelebilmesinde etkili bir rol oynadığı bilgimize sunulmaktadır. Meksika kökenlilerin oluşturduğu hemşeri derneklerinin uluslararası ölçekte bağlantılara sahip oldukları vurgulanmıştır. ABD’de etkinlikte bulunan Meksikalı hemşeri derneklerinin göçmenler ile ana vatanlarındaki toplum arasındaki bağın korunmasında önemli bir rol oynadıkları ifade edilmektedir.

Avrupa Birliği (AB), üye ülkelerin dışında gerçekleşen tüm sosyal felaketlere yardım amacıyla 1992 yılında kurulmuş olan Sivil Koruma ve İnsani Yardım Ofisinin (ECHO/ European Civil Protection and Humanitarian Aid Department) sağladığı fonlar aracılığıyla Türkiye’de STÖ’lerin mültecilerin sosyal uyumuna yönelik çalışmalarını desteklemektedir (Gencer, 2019). Türkiye, günümüzde küresel ölçekte en yoğun sığınmacı popülasyonuna sahip olan ülke konumundadır (Karataş ve Ayyıldız, 2021). Türkiye’de insan haklarına dair birçok sorunun çözümünde, STÖ’lerin hak temelli bir yaklaşımla kamu ile iş birliği içinde çalıştığı bilinmektedir (Karataş, 1991; Karataş, 1999; Karataş, 2002; Karataş, 2003; Atatanır ve Karataş, 2020). Kamu kurumlarının yanında sivil toplum örgütleri de Türkiye’de göçmenlere yönelik etkinlik ve hizmetlere aktif olarak katılmaktadır.

Göçmen uyumunun sağlanabilmesi amacıyla Türkiye’de kurulan ilk sivil oluşum, Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)’dir. SGDD’nin kurulmasındaki en önemli etken, 1994 yılında yayınlanmış olan İltica ve Göç Yönetmeliği’nin ortaya çıkardığı sıkıntıların hafifletilebilmesi isteğidir (Çorabatır ve Hassa, 2013). Türkiye’de göçmenlere yönelik etkinlikte bulunan STÖ’ler çalışma hakkının sağlanması, hukuki desteklerin sağlanması, eğitim, sağlık, beslenme ve barınma gibi hizmetlerin sunumunun yanı sıra çocukların ve kadınların topluma hem kültürel hem de sosyal uyumunun sağlanması doğrultusunda etkinlikleri bulunmaktadır. Mackreath ve Sağrıç (2017) tarafından düzenlenen “Türkiye’deki Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler” adlı raporda; STÖ’ler “hak temelli” ve “gereksinim temelli” terimleri üzerinden sınıflandırılmaktadır. Hak temelli STÖ’lerin Suriyeli göçmenlerin güçlendirilmesi ve yoksullukla baş etme etkinlikleri, göçmenlerin yasal haklarından yararlanabilmeleri açısından bilgilendirme yapılması, Suriyelilerin haklarının savunulması gibi etkinlikleriyle öne çıkarken, gereksinim temelli oluşumlar çoğunlukla sağlık, eğitim, barınma ve yiyecek gibi maddi destek teminine odaklanmaktadır.

Örnekler üzerinden ele aldığımız sosyal uyum faaliyetleri, STÖ’lerin göçmenlerin sosyal uyum süreçlerine önemli katkılar sunarken farklı ülke bağlamlarında değişen roller üstlendiklerini göstermektedir. Ancak, farklı rollerden ortaya çıkan ortak özelliklerin sosyal uyum kavramı içeriği ile bağdaşan ve kavramının kapsamını genişleten faaliyetler olduğu da göz önüne serilmektedir. İspanya, İtalya ve Portekiz gibi Güney Avrupa ülkelerinde STÖ’lerin, dil eğitimi, iş danışmanlığı ve özellikle belgesiz göçmenler için sağlık hizmetlerine erişim gibi alanlarda kamu hizmetlerinin eksik kaldığı noktaları tamamladığı görülmektedir. Bu hizmetlerin niteliğinin ise bölgesel özelliklere bağlı olarak değiştiğinden söz edilmektedir (OECD, 2023; Fernandez & Lopez, 2022). Portekiz, istihdam ve eğitim alanlarında STÖ’lerin ulusal stratejilere entegre edilmesiyle öne çıkmaktadır (Mazzilli ve Lowe, 2023). Buna karşın Hollanda, İrlanda ve ABD gibi Batı demokrasilerinde STÖ’ler, daha çok yapısal katılımı ve vatandaşlık temelli ait olma çabalarını ön plana çıkarmaktadır. Hollanda’da göçmen kökenli profesyonellerin sosyal sermaye oluşturmalarına STÖ’ler destek verilirken (Engbersen vd., 2020), ABD’deki hemşehri derneklerinin (HTA’lar) ise diaspora topluluklarına sağlık ve eğitim desteği vererek hem göçmenler hem de ev sahibi toplumla bağ kurulmasını sağladıkları bilinmektedir (Itzigsohn ve Cabral, 2021). Türkiye’de ise STÖ’ler, başlangıçta acil insani yardım odaklı faaliyetler yürütmüştür. Bu ilk göçmenlere yönelik gösterilen deneyim zamanla mesleki eğitim, dil kursları ve yerel yönetim iş birliklerini içererek sosyal uyum çalışmalarına doğru yol alınmıştır (İçduygu & Millet, 2019). Ancak, dil sorunun bariyerleri yanında yerel düzeyde koordinasyon eksiklikleri uzun vadeli sosyal uyum süreçlerini zorlaştırmaktadır (Erdoğan, 2021).

STÖ’lerin sundukları hizmetlerin, ülkelerin siyasal yapıları, sivil toplum kapasitesi ve göç politikalarının olgunluk düzeyleriyle yakından ilişkili olduğu görülmektedir. STÖ’lerin etkinliklerinin nasıl bir göçmen politikası üzerinden şekillendirildiği ülkelere göre farklılık göstermekle birlikte ortak hedefte birleşme gösterdikleri de vurgulanmaktadır. Güney Avrupa ülkelerinde devlet ile STÖ’ler arasındaki ilişki, iş birliği ve denetim mekanizmalarını içeren karmaşık bir yapı arz etmektedir. İspanya, İtalya ve Yunanistan örneklerinde, devletler göçmen hizmetlerinde STÖ’leri önemli ortaklar olarak görmektedir; ancak bu kuruluşların etkinlikleri finansal ve yönetsel düzenlemelerle sınırlandırılmakta, bu da STÖ’lerin insani hedefleri ile devlet politikaları arasında denge kurma zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Bu durum, zaman zaman STÖ’lerin bağımsızlıklarının kısıtlanmasına ve savunuculuk rollerinin sınırlı kalmasına yol açmaktadır. Sonuç olarak, bu ülkelerdeki devlet-STÖ ilişkisi hem iş birliği hem denetim boyutlarıyla, STÖ’lerin etkinliği ve bağımsızlığı üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Flaquer ve Albert, 2019). İspanya’da devlet, göçmenlerin entegrasyonu kapsamında hukuki yardım, dil eğitimi ve sosyal destek gibi hizmetlerde STÖ’lere artan bir şekilde bağımlı hale gelmiştir. Ancak bu etkinlikler, devletin belirlediği politika ve finansman çerçevesine tabi olduğu için STÖ’lerin özerkliğini sınırlamakta, eleştirel ve savunucu kapasitelerini zayıflatmaktadır. Buna karşın STÖ’ler, göçmenlerle devlet arasında arabuluculuk rolü üstlenmekte ve daha kapsayıcı politikalar için savunuculuk

yapmaktadır. Bu yapı, dengeli bir iş birliği yaklaşımının önemini ortaya koymaktadır (Gonzalez-Barrera, 2021). İrlanda'da başlangıçta bağımsız olarak etkinlik gösteren STÖ'ler, zamanla devletle ortak bir sorumluluk içinde çalışmaya başlamış, bu da hizmet sunumunu güçlendirmiştir. Ancak finansmana bağımlılık, özerklik ve savunuculuk etkinliklerinde sınırlamalara yol açmaktadır. Buna karşın STÖ'ler entegrasyonda kritik rol oynamakta, iş birliği ile bağımsızlık arasında sürekli bir denge arayışı sürmektedir (Ni Raghallaigh, 2018). Hollanda'da STÖ'ler başlangıçta bağımsız insani destek sağlarken, zamanla göç politikalarının bir parçası haline gelmiş, devletin finansal ve operasyonel denetimi artmıştır. Bu da STÖ'lerin insani misyonları ile devletin göç denetimi hedefleri arasında denge kurmasını zorunlu kılmıştır. Bazı STÖ'ler devlet politikalarına uyum sağlarken, bazıları bağımsızlıklarını koruma mücadelesi vermektedir (Kox ve Strik, 2020). ABD'de STÖ'ler, göçmenlere yönelik hizmetlerin önemli bir kısmını devlet adına üstlenmekte, hükümetten hibe ve sözleşmelerle destek almaktadır. Bu durum, STÖ'lerin hükümet önceliklerine bağlı olmasına neden olmakla birlikte, birçok STÖ bağımsız savunuculuk etkinliklerini sürdürebilmektedir. Dolayısıyla bu ilişki, karşılıklı bağımlılık ve zaman zaman gerilim içeren dinamik bir yapıya sahiptir (Capps, Fix ve Zong, 2015). Türkiye'de devlet-STÖ ilişkisi, mülteci hizmetlerinde çok katmanlı ve karmaşık bir yapıdadır. Devlet, belirli çerçeveler dâhilinde STÖ'lere finansal destek sağlarken, bu destek çoğunlukla denetim ve politika öncelikleri doğrultusunda şekillenmekte, STÖ'lerin özerkliğini sınırlamaktadır. Özellikle Suriyeli mültecilerle ilgili hizmetlerde STÖ'ler, devletin belirlediği normlara bağlı olarak hareket etmekte ve bu durum hizmetlerin kapsamı ve etkinliği üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'de de bu ilişkinin, iş birliği ve denetim dinamiklerinin iç içe geçtiği bir yapı özelliği gösterdiği bildirilmektedir (Erdoğan, 2016).

SONUÇ

Sosyal sorunlarla ilgilenen ve bu sorunların giderilmesine katkılar sağlayan STÖ'ler, bulundukları toplumun daha demokratik bir hale gelebilmesinde etkilidir. Ayrıca STÖ'lerin etkinlikte bulundukları etkinliklere odaklı olarak uzmanlaşmalarının arttığı ve bu sayede daha etkili ve güçlü bir hale geldikleri belirtilmektedir. Bu sebeplerle, STÖ'lerin uzmanlaştıkları alanlara özgü etkili aktörler olarak tanımlandıkları görülmektedir. Sivil toplum örgütlerinin hem uluslararası hem de ulusal düzeyde sığınmacıların korunmasını amaçlayan etkinliklerde ortaya çıkan olumlu etkilerin göç politikalarının daha verimli bir düzeye gelebilmesi üzerinde önemli katkıları vardır (Lester, 2005). Göçmenlerin korunması görevi, uluslararası bağlamda Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin yükümlülüğünde olmasına karşın, ulusal ve uluslararası düzeyde etkinlikte bulunan STÖ'lerin etki alanlarının giderek arttığı bildirilmektedir (Ferris, 2011).

İtalya, Portekiz, İspanya, İrlanda, ABD, Hollanda ve Türkiye örnekleri üzerinden gerçekleştirilen bu karşılaştırmalı inceleme, göçmenlere hizmet sunan sivil toplum örgütlerinin devletle olan ilişkilerinin her ülkenin siyasi, hukuki ve toplumsal yapısına bağlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Güney Avrupa ülkelerinde, STÖ'ler genellikle sınırlı devlet kaynaklarının yetersiz kaldığı alanlarda önemli roller üstlenmekte; ancak hukuki belirsizlikler ve politika değişiklikleri nedeniyle etkinliklerinde istikrarsızlık yaşamaktadırlar (Flaquer ve Albet, 2019; Gonzalez-Barrera, 2021). Buna karşılık, İrlanda ve Hollanda'da STÖ'ler devletle daha sistematik iş birlikleri geliştirmiş olup, göçmenlerin gereksinimlerine daha eşgüdümlü ve etkili müdahaleler sunabilmektedir; ancak finansman ve politika uyumu konularında zorluklar devam etmektedir (Kox ve Strik, 2020; Ni Raghallaigh, 2018). ABD'de ise STÖ'ler hem hizmet sunucu hem de savunucu rolü üstlenmekte ve kutuplaşmış, sık değişen göç politikaları içinde etkinlik göstermektedirler (Capps vd., 2015).

Türkiye bağlamında ise devlet, mülteci yönetiminde merkezi bir konuma sahip olup, STÖ'ler daha çok destekleyici ve zaman zaman kısıtlayıcı koşullarla karşılaşan aktörler olarak, çoğunlukla uluslararası kuruluşların etkisiyle etkinliklerini sürdürmektedir (Erdoğan, 2016). Bu farklılıklar, STÖ-devlet ilişkilerinin güçlendirilmesi ve göçmenlerin entegrasyon süreçlerinin iyileştirilmesi için ülke koşullarına özgü yaklaşımların geliştirilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Göç alanında etkinlikte bulunan STÖ'lerin etkinliklerini değerlendiren çalışmaların gerçekleştirilmesi, STÖ'lerin gelişebilmesine katkı sağlayabileceği gibi göçmen popülasyonunun iyilik durumlarının ve sosyal uyumlarının da gelişebilmesine katkıları olabilecektir. Sivil toplum örgütlerinin, bünyelerinde etkinlikte bulunan sosyal hizmet uzmanları ve diğer branşlardan gelen çalışmacılar aracılığıyla, mikro, mezo ve makro boyutlarda müdahale ve etkinlik planlarıyla göçmenlerin yeni geldikleri topluma uyumlarının sağlanmasına katkıda bulundukları, uluslararası alandaki örnekleriyle de gözlemlenmektedir. Sivil toplum örgütleri, üstlendikleri etkinlikler aracılığıyla, kamu kuruluşlarının üzerindeki iş yükünün de azalmasına yardımcı olmaktadır. STÖ'ler ayrıca yürüttükleri kültürel etkinlikler aracılığıyla yerel toplum ve göçmen gruplarının etkileşime geçip birbirlerini tanıyabilecekleri alanların yaratılmasında da önayak olmaktadır. Ayrıca, sivil toplum örgütleri, farklı ülke örneklerinde de görüldüğü gibi, göçmen gruplarıyla kamu kuruluşları ve yerel yönetimler arasında iletişim kurulmasına ve göçmen grupların beklentilerini ve karşılaştıkları sorunları ilgili makamlara iletebilmelerine aracılık etmektedirler. STÖ etkinlikleri yoluyla, temel gereksinimleri karşılanmış olan göçmenlerin iyilik hali artacak bu da sosyal uyuma katkı sağlayacaktır. Göçmenlerin iyilik halinin yükselmesi sonuç olarak sosyal uyuma, sosyal uyumun sağlanması ise iyilik haline olumlu etki yapacaktır.

KAYNAKÇA

- Alatas, S. F. (2006). A Khaldunian exemplar for a historical sociology for the south. *Current Sociology*, 54(3), 397-411.
- Aruqaj, B. (2023). An integrated approach to the conceptualisation and measurement of social cohesion. *Social Indicators Research*, 168(1), 227-263.
- Atatanır, H. , Karataş, K. (2020). Hak Temelli Yaklaşım Bağlamında Sivil Toplum Örgütlerinin Sosyal Yardımları Ankara Ve İstanbul Örnekleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(48), 715-757.
- Belloni, M. (2016). Learning how to squat: cooperation and conflict between refugees and natives in Rome. *Journal of Refugee Studies*, 29 (4), 506-527.
- Berger-Schmitt, R. (2000). *Social cohesion as an aspect of the quality of societies: Concept and measurement*. ZUMA.
- Bruquetas Callejo, M. M. , Garcés-Mascreñas, B. , Morén-Alegret, R. , ve Ruiz-Vieytez, E. (2008). *Immigration and integration policymaking in Spain*. IMISCOE Working Paper No. 21
- Caneva, E. (2014). *The integration of migrants in Italy: An overview of policy instruments and actors*. INTERACT Research Report 2014/05.
- Caponio, T. (2005). Policy networks and immigrants' associations in Italy: the cases of Milan, Bologna and Naples. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31 (5), 931-950.
- Chan, J., To, H. -P., & Chan, E. (2006). Reconsidering social cohesion: Developing a definition and analytical framework for empirical research. *Social Indicators Research*, 75(2), 273-302. <https://doi.org/10.1007/s11205-005-2118-1>
- Cullen, P. P. (2009). Irish pro-migrant nongovernmental organizations and the politics of immigration. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 20 (2), 99-128.
- Cusumano, E. (2017). Emptying the sea with a spoon? Non-governmental providers of migrants search and rescue in the Mediterranean. *Marine Policy*, 75, 91-98.
- Çebi, E. (2017). The role of Turkish NGOs in social cohesion of Syrians. *Turkish Journal of Middle Eastern Studies*, 135-170.
- Delhey, J. (2007). Do enlargements make the European Union less cohesive? An analysis of trust between EU nationalities. *Journal of Common Market Studies*, 45(2), 253-279.
- Delhey, J. (2018). Social Cohesion and Its Correlates: A Comparison of Western and Asian Societies. *Comparative Sociology*, 17; 426-455.
- Dickes, P., & Valentova, M. (2013). Construction, validation and application of the measurement of social cohesion in 47 European countries and regions. *Social Indicators Research*, 113(3), 827-846. <https://doi.org/10.1007/s11205-012-0116-7>.
- Dickes, P., Valentova, M., Borsenberger, M. (2010). Construct validation and application of a common measure of social cohesion in 33 European countries. *Social Indicators Research*, 98, 451-473.
- Dietz, G. ve Garcia, M. P. P. (1999). Formalizing or marginalizing the immigrants' shadow economy? NGOs and local authorities as intercultural intermediaries between Senegalese tradesmen and their Spanish customers in two Andalusian towns'. *High Plains Applied Anthropologist*, 19 (1), 1-9.
- Durkheim, E. (2016). *The division of labor in society*. In *Social Theory Re-Wired* (pp. 16-39). Routledge. Erişim adresi: <https://books.google.com/books?id=dM01B9O6s8YC>
- Easterly, W., Ritzen, J., & Woolcock, M. (2006). *Social cohesion, institutions, and growth*. Center for Global Development Working Paper, (94). Erişim Adresi: <https://www.urban-response.org/system/files/content/resource/files/main/easterly-et-al-2006.pdf>
- Engbersen, G., Bakker, L., Erdal, M. B., & Bilgili, Ö. (2020). Transnational mobility and the shaping of migrants' transnational careers. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(16), 3333-3349. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2019.1585007>
- Erdoğan, M. (2021). *Urban refugees in Turkey: Integration, challenges and opportunities*. In UNHCR Turkey & Hacettepe University Migration and Politics Research Center (HUGO).
- Fernandez, C., & Lopez, D. (2022). Healthcare access for undocumented migrants in Spain: The role of civil society organizations. *Health and Human Rights Journal*, 24(1), 89-102.
- Ferris, E. G. (2011). *The politics of protection: The limits of humanitarian action*. Brookings Institution Press.
- Friedkin, N. E. (2004). Social Cohesion. *Annual Review of Sociology*, 30(1), 409-425. <http://doi.org/10.1146/annurev.soc.30.012703.110625>
- Garkisch, M., Heidingsfelder, J. ve Beckmann, M. (2017). Third sector organizations and migration: A systematic literature review on the contribution of third sector organizations in view of flight, migration and refugee crises. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 28(5), 1839-1880.
- Garroay, C., ve Jütting, J. (2013). *Measuring cross-country differences in social cohesion*. Accessed online at: <http://www.oecd.org/dev/perspectives-on-global-development/46935545.pdf> on, 11.
- Gençer, E. G. (2019). Avrupa Birliği sivil koruma ve insani yardım departmanı ECHO: bilinen ama bilinmeyen statü. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(33), 166-187.
- Giardiello, M. (2014). The generative theory of social cohesion and civic integration. *European Scientific Journal, Special Edition*, 2, 80-89.
- Green, A., & Janmaat, J. G. (2011). *Regimes of social cohesion: Societies and the crisis of globalization*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan

- Green, A., Janmaat, J. G., & Han, C. (2009). *Regimes of social cohesion*. London: Centre for Learning and Life Chances in Knowledge Economies and Societies. Institute of Education. <http://dera.ioe.ac.uk/10486/1/Z.-Regimes-of-Social-Cohesion.pdf>.
- Gul-Rechlewicz, V. (2016). The role of the non-governmental organizations in multicultural society: NGO's in the Netherlands. *International E-Journal of Advances in Social Sciences*, 2 (6), 641-649.
- Hanifan, L. J. (1916). The rural school community center. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 67, 130-138.
- Hulse, K., & Stone, W. (2007). Social cohesion, social capital and social exclusion: A cross cultural comparison. *Policy Studies*, 28(2), 109-128.
- IOM, (2017). *Integration and social cohesion: key elements for reaping the benefits of migration*. Global Compact Thematic Paper. Integration and Social Cohesion. Erişim adresi. www.iom.int/sites/default/files/our_work/ODG/GCM/IOM-Thematic-Paper-Integration-and-Social-Cohesion.pdf
- IOM, (2020). *World Migration Report 2020*. www.iom.int/wmr
- Itzigsohn, J., & Cabral, C. D. (2021). Hometown associations and transnational networks: Migrant-driven development in the United States. *Latin American Perspectives*, 48(2), 46-61. <https://doi.org/10.1177/0094582X20984458>
- İçduygu, A., & Millet, E. (2019). *Syrian refugees in Turkey: Towards integration policies*. Migration Research Center at Koç University (MiReKoc). <https://mirekoc.ku.edu.tr>
- Jansen, T., Chioncel, N., ve Dekkers, H. (2006). Social cohesion and integration: Learning active citizenship. *British Journal of Sociology of Education*, 27 (02), 189-205.
- Jeannotte, M. S. (2000). *Social Cohesion around the World: An International Comparison of Definitions and Issues*. Strategic Research and Analysis Directorate: Hull, UK.
- Jenson, J. (1998). *Mapping social cohesion: The state of Canadian research*. Ottawa: Canadian Policy Research Network.
- Jünger, S. (2022). Land use disadvantages in Germany: A matter of ethnic income inequalities?. *Urban Studies*, 59(9), 1819-1836.
- Karataş, A. (2014). "Toplumda Çevre Bilincinin Yaygınlaştırılmasında Sivil toplum örgütlerinin Rolü: Türkiye Örneği", *Turkish Studies*, 9(2), 855-867.
- Karataş, K. (1991). *Kentsel Bütünleşme Sürecinde Çözülen Gecekondu Ailesinin Yapısı ve Sorunları*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi. 9, 19-39.
- Karataş, K. (1999). *Toplum merkezleri düşüncesinin doğuşu ve gelişimi. Çağdaşlaşma Sürecinde Toplum Merkezlerinin Yeri ve İşlevleri*. Ed. Kasım Karataş, Ankara: Çağdaş Kadın ve Gençlik Vakfı. Çağdaş Kadın ve Gençlik Vakfı Yayını, (2).
- Karataş, K. (2002). *Kentleşme Sürecinde Toplum Merkezlerinin Rolü: Bir Yaklaşım Modeli Önerisi* "Sosyal Hizmet Sempozyumu'98: Kentleşme Sürecinde Sosyal Hizmet, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını No: 10, 62-66.
- Karataş, K. (2003). *Yoksulluk, yoksullukla savaşmada sivil toplum ve etik boyut: Bir sosyal hizmet yaklaşımı*, Yoksulluk I, 91-103. İstanbul: Deniz Feneri Yayınları.
- Koopmans, R., & Schaeffer, M. (2016). Statistical and perceived diversity and their impacts on neighborhood social cohesion in Germany, France and the Netherlands. *Social Indicators Research*, 125, 853-883.
- Kuruçila, A. (2015). Non-Governmental Organizations (NGOs): Issues of Terminology and Definitions. *Rajagiri Journal of Social Development*, 7 (1), 20-29.
- Larsen, A. (2014). *Social cohesion: Definition, measurement and developments*. <https://www.un.org/esa/socdev/egms/docs/2014/LarsenDevelopmentinsocialcohesion.pdf>
- Larsen, C. A. (2013). *The rise and fall of social cohesion: The construction and de-construction of social trust in the US, UK, Sweden and Denmark*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Lester, E. (2005). A place at the table: The role of NGOS in refugee protection: International advocacy and policy-making. *Refugee Survey Quarterly*, 24 (2), 125-142.
- Lewis, D. (2010). Nongovernmental organizations, definition and history. *International Encyclopedia of Civil Society*, 1056-1062.
- Lockwood, D. (1999). Civic Integration and Social Cohesion. In Gough I. and Olofsson G.(eds.), *Capitalism and Social Cohesion*, 63-84, New York: Palgrave Macmillan, 1999. Aktaran: Giardiello, M. (2014). The generative Theory of Social Cohesion and civic integration. *European Scientific Journal*. 2, 80-89.
- Ma, Q. (2002). Defining Chinese nongovernmental organizations. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 13 (2), 113-130.
- Mayblin, L., ve James, P. (2019). Asylum and refugee support in the UK: civil society filling the gaps?. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45 (3), 375-394.
- Mazzilli, C. & Lowe, C. (2023) *Public narratives and attitudes towards refugees and other migrants: Portugal country profile*. London: ODI (www.odi.org/en/publications/publicnarratives-and-attitudes-towards-refugees-and-other-migrants-portugal-country-profile)
- Mezzetti, P. , ve Guglielmo, M. (2009). Somali Diaspora Associations in Italy: between integration and transnational engagement. *Centro studi di Politica Internazionale (CeSPI)*, October.
- Moreno, K. A. V. , Shields, J. ve Drolet, J. (2018). Settling Immigrants in Neoliberal Times: NGOs and Immigrant Well-being in Comparative Context. *Alternate Routes. A Journal of Critical Social Research*, 29. 65-89.

- Morrone, A. , Tontoranelli, N. , & Ranuzzi, G. (2009). How good is trust? *Measuring trust and its role for the progress of societies* (OECD Statistics Working Papers No. 2009/03). Paris: OECD Publishing. <http://www.oecd-library.org/content/workingpaper/220633873086>
- Moustakas, L. (2023). Social cohesion: Definitions, causes and consequences. *Encyclopedia*, 3(3), 1028-1037.
- Mullen, P. (2024). Black unsettlement: embodied blackness and black studies in the Irish context. *Irish Journal of Sociology*, 32(1-2), 8-27.
- Mulunga, S. N., ve Yazdanifard, R. (2014). Review of social inclusion, social cohesion and social capital in modern organization. *Global Journal of Management and Business Research*, 14(3), 14-20.
- OECD. (2023). *International migration outlook 2023*. Organisation for Economic Co-operation and Development. https://doi.org/10.1787/migr_outlook-2023-en
- Orozco, M. , ve Lapointe, M. (2004). Mexican hometown associations and development opportunities. *Journal of International Affairs*, 57 (2), 31-51.
- Pero, D. (2007). Migrants and the politics of governance. The case of Barcelona. *Social Anthropology*, 15 (3), 271-286.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster. Erişim adresi: <https://digitalcommons.lmu.edu/ce>
- Sardinha, J. (2005). *Cape Verdean Associations in the Metropolitan Area of Lisbon: their role in integration*. Sussex Centre for Migration Research, Working Paper, 26.
- Saygin, S. , ve Hasta, D. (2018). Göç, kültürleşme ve uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10 (3), 302-323.
- Schaeffer, M. (2013). Can competing diversity indices inform us about why ethnic diversity erodes social cohesion? A test of five diversity indices in Germany. *Social Science Research*, 42(3), 755-774.
- Schiefer, D., ve Van der Noll, J. (2017). The essentials of social cohesion: A literature review. *Social Indicators Research*, 132, 579-603.
- Soykan, C. , ve Şenses, N. (2018). The problem of representation: civil society organizations from Turkey in the GFMD process. *Globalizations*, 15(6), 824-837.
- Thouez, C. (2003). *The role of civil society in shaping international migration policy*. Fleishman Fellows Papers. Sanford School of Public Policy, Duke University.
- Thouez, C. (2019). Strengthening migration governance: the UN as 'wingman'. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(8), 1242-1257.
- United Nations. 2006. "Executive Committee of the High Commissioner's Programme." A/AC.96/1025, September 13, 2006. General Assembly Report. (Aktaran Werker, E. , ve Ahmed, F. Z. (2008). What do nongovernmental organizations do?. *Journal of Economic Perspectives*, 22 (2), 73-92.
- Uslaner, E. M. (2012). *Segregation and mistrust: Diversity, isolation, and social cohesion*. Cambridge University Press.
- Werker, E. , ve Ahmed, F. Z. (2008). What do nongovernmental organizations do?. *Journal of Economic Perspectives*, 22 (2), 73-92.
- Wickes, R. , Zahnow, R. , Corcoran, J. , Hipp, J. R. (2019). Neighborhood social conduits and resident social cohesion. *Urban Studies*, 56(1), 226-248.
- Willetts, P. (2002). *What is a non-governmental organization?* In UNESCO (Ed.), *Encyclopedia of life support systems*. Oxford: Eolss Publishers. s, 229-248.

EXTENDED ABSTRACT

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS, MIGRANTS AND SOCIAL COHESION ACTIVITIES: AN EVALUATION OVER EXAMPLES OF DIFFERENT COUNTRIES

Introduction

Migration has become one of the most defining social phenomena of the contemporary world, reshaping demographic structures, public policies, and social relations across countries. Ensuring the social cohesion of migrants in host societies is widely recognized as a two-way process that involves both migrants and members of the receiving community. Social cohesion does not emerge spontaneously but requires inclusive institutional frameworks and the active participation of multiple actors. Within this context, non governmental organizations (NGOs) have increasingly been identified as key facilitators of social cohesion, acting as intermediaries between migrants, host communities, and state institutions.

The primary aim of this study is to examine the role of non governmental organizations in promoting migrant social cohesion through a comparative analysis of selected country cases. The study focuses on Southern European countries (Italy, Spain, and Portugal), Western democracies (Ireland, the Netherlands, and the United States), and Turkey, which represents a distinctive case due to its transcontinental position and its dual role as both a transit and destination country. The analysis assesses NGO activities, NGO–state relations, and the ways in which national migration regimes shape social cohesion outcomes.

Conceptual Framework: Social Cohesion and Civil Society

Social cohesion is conceptualized as a multidimensional and dynamic process encompassing trust, social relations, participation, shared values, and a sense of belonging. Although the terms “integration” and “social cohesion” are often used interchangeably, recent scholarship emphasizes social cohesion as a broader concept that extends beyond institutional participation to include social bonds and collective orientation toward the common good. The theoretical foundations of social cohesion can be traced to classical social theory, including Ibn Khaldun’s concept of *asabiyyah*, Durkheim’s notions of mechanical and organic solidarity, and later contributions emphasizing social capital, trust, and civic engagement.

Non governmental organizations are defined as non-profit, voluntary, and non-violent entities operating independently of the state and political parties. As part of the “third sector,” NGOs perform a wide range of functions, including service provision, advocacy, capacity building, and policy influence. In the field of migration, NGOs play particularly significant roles in delivering essential services, fostering interaction between migrants and host communities, and advocating for migrants’ rights within national and international policy arenas.

Methodological Approach and Comparative Scope

This study adopts a qualitative and comparative approach, drawing on secondary literature, policy documents, and existing empirical research on migration and civil society. The selected country cases represent diverse migration regimes, welfare models, and political contexts. Southern European countries illustrate crisis-driven and fragmented migration governance; Western democracies provide examples of more institutionalized integration frameworks; and Turkey offers insight into centralized refugee governance in a non-EU context. This comparative design enables the identification of common patterns as well as context-specific dynamics in NGO contributions to social cohesion.

Non governmental organizations and Migrant Social Cohesion: Country Findings

The comparative analysis demonstrates that NGO activities vary significantly across national contexts. In Southern European countries, NGOs often compensate for limited state capacity by providing healthcare access, legal assistance, language training, and employment support to migrants, particularly those with irregular status. While cooperation between NGOs and governments is common, it is frequently accompanied by legal uncertainty and financial dependency, which constrain NGOs’ autonomy and advocacy roles.

In Western democracies such as Ireland and the Netherlands, NGOs are more systematically integrated into national social cohesion and integration strategies. These organizations focus on combating discrimination, enhancing civic participation, and fostering interaction between migrants and host communities. Although NGO–state relations are more institutionalized in these contexts, challenges related to funding dependency and political influence remain.

The United States presents a more pluralistic model in which NGOs function as both major service providers and independent advocates. Migrant-led organizations play a particularly important role in strengthening social capital and facilitating social cohesion at the community level. In Turkey, NGOs operate within a highly centralized migration governance framework. Initially focused on humanitarian assistance, their activities have expanded toward long-term social cohesion initiatives, although regulatory constraints and reliance on international funding continue to limit their effectiveness.

Discussion

Across all cases, non governmental organizations contribute to social cohesion by improving migrants’ access to basic services, strengthening social networks, fostering trust, and facilitating participation in social and economic life. Their activities reduce the burden on public institutions and support more inclusive societies. However, the effectiveness of NGOs is shaped by structural factors such as legal frameworks, funding mechanisms, and political discourses on migration. Tensions between service provision and advocacy emerge as a recurring theme, particularly where NGOs depend heavily on state funding.

Conclusion

The study concludes that non governmental organizations are indispensable actors in promoting migrant social cohesion, yet their impact varies according to national governance contexts and NGO–state relations. Sustainable social cohesion requires balanced partnerships that recognize NGOs not only as service providers but also as autonomous actors capable of advocacy and policy innovation. Strengthening institutional capacity, ensuring stable and diversified funding, and fostering inclusive policy environments are essential for enhancing social cohesion in increasingly diverse societies.

KATKI ORANI BEYANI VE ÇIKAR ÇATIŞMASI BİLDİRİMİ

Sorumlu Yazar <i>Responsible/Corresponding Author</i>	Dr.Ali Artam Ayyıldız			
Makalenin Başlığı <i>Title of Manuscript</i>	SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ, GÖÇMENLER VE SOSYAL UYUM ÇALIŞMALARI: FARKLI ÜLKE ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME			
Tarih <i>Date</i>	30.11.2025			
Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme vb.) Manuscript Type (Research Article, Review etc.)	Derleme Makalesi Bu derleme çalışması Ali Artam Ayyıldız'ın Prof.Dr. Kasım Karataş danışmanlığında hazırladığı doktora tezinden üretilmiştir.			
Yazarların Listesi / List of Authors				
Sıra No	Adı-Soyadı <i>Name - Surname</i>	Katkı Oranı <i>Author Contributions</i>	Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Destek ve Teşekkür (Varsa) <i>Support and Acknowledgment</i>
1	Dr. Ali Artam Ayyıldız	%50	Yoktur	Yoktur
2	Prof. Dr. Kasım Karataş	%50	Yoktur	Yoktur